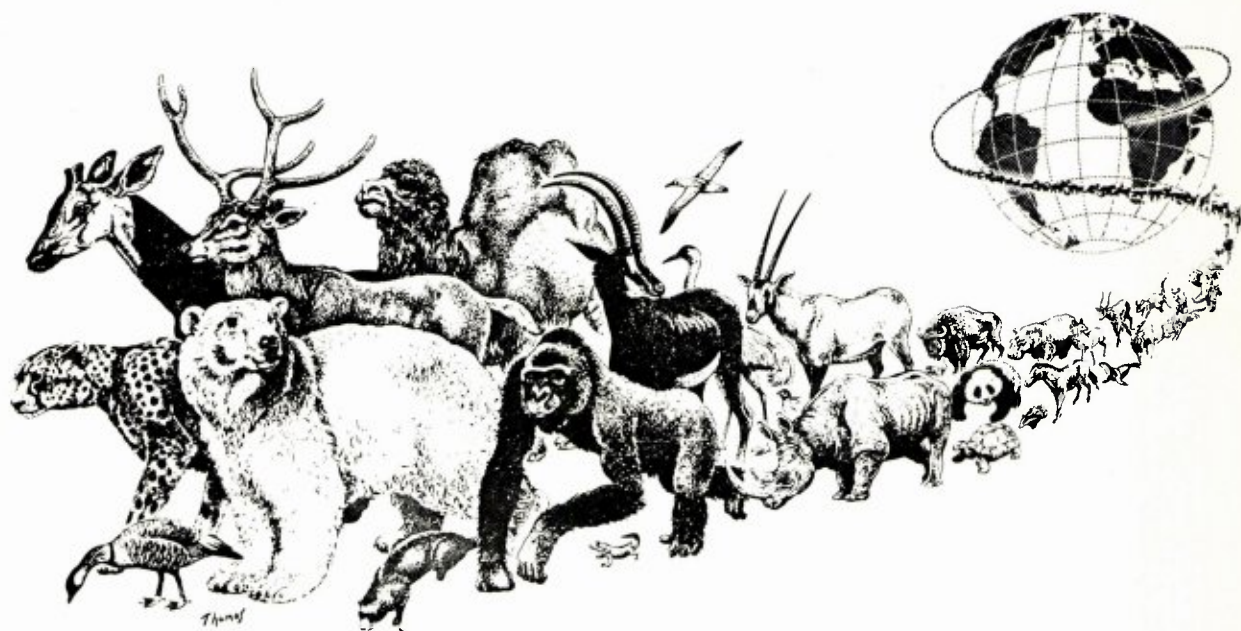

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

NATUURBESCHERMINGSNUMMER

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap
in Limburg

MAASTRICHT, 29 september 1972

REDACTIE: R. Geurts; Dr. P. J. van Nieuwenhoven;
Prof. Dr. J. K. A. van Boven.
Hoofdredactie: Mevr. Dr. W. Minis-van de Geyn,
Bondefanten 5, Maastricht (tel. 043-12556).

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan administrateur Th. Maassen, Bogaardenstraat 43, Maastricht. Telefoon 043 - 15796.

Afzonderlijke nummers voor niet-leden f 1,50, voor leden f 1,25; dubbelnummers f 2,50 en f 2,—.
Auteursrechten voorbehouden.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP

Voorzitter: Prof. Dr. J. K. A. van Boven,
Bosquetplein 7, Maastricht.

Secretaris: J. A. M. Heerkens Thijssen,
St. Lambertuslaan 29, Maastricht. Tel. 043 - 16071

Penningmeester: P. Wassenberg, Hertogsingel 87 A, Maastricht
giro 1036366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap Maastricht.

Lidmaatschap: f 12,50 per jaar (gezinscontributie f 15,—).
Het Maandblad wordt aan alle leden gratis toegezonden.
Prijs voor niet-leden f 15,— per jaar.

INHOUD:

Verplaatsing kantoor Natuurhistorisch Genootschap in Limburg	114
Aankondiging van de maandvergaderingen	114
Natuurhistorisch Museum	114
De natuur in	114
P. P. Christiaens en P. J. van Nieuwenhoven: Dr. Ir. Willem Herbert Diemont	116
L. C. M. Hermens: Zuid Limburg, het eerste Nederlandse nationale Landschapspark ?	119
De Sint-Pietersberg opnieuw ernstig bedreigd	122
P. J. van Nieuwenhoven: Strijd om het water in het Herenven	127
Het World Wildlife Fund in Limburg	133

VERPLAATSING KANTOOR NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG

Met ingang van 1 oktober a.s. zal de administratie van het Natuurhistorisch Genootschap worden overgebracht naar het adres **Bogaardenstraat 43** te Maastricht en zal ons kantoor telefonisch bereikbaar zijn op een eigen telefoonnummer 043 - 15796. De beschikbare lokaliteiten op bovenvermeld adres zijn gelegen op de eerste verdieping.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen op dinsdag 3 oktober om 19.30 uur in het Grotiuscollege.

te Maastricht op donderdag 5 oktober om 20.00 uur in het Natuurhistorisch Museum.

De heer P. J. Felder zal een korte inleiding houden met betrekking tot de geologische excursie van 29 oktober a.s.

te Maastricht op donderdag 2 november om 20.00 uur in het Natuurhistorisch Museum.

te Heerlen op dinsdag 7 november om 19.30 uur in het Grotiuscollege.

NATUURHISTORISCH MUSEUM

Programma der rondreisexpositie

„zwemmen - kruipen - lopen - vliegen”

5 oktober - 24 oktober te Ottersum, in de kleuterschool 't Stepke.

26 oktober - 24 november te Venlo, in het Goltziusmuseum, Goltziusstraat 21.

DE NATUUR IN

Geologische excursie van het Natuurhist. Genootschap

Zondag 29 oktober 1972 onder leiding van de heer P. J. FELDER.

Excursieprogramma:

1. Steenfabriek Brouwers te Sittard.
Bezoek aan een lössgroeve.
2. Kleigroeve Coumans-Schepers te Brunssum.
Bezoek aan Pliocene kleigroeve waarin Reuver- en Brunssumklei ontsloten is.
3. Zand- en grindgroeve Borger te Brunssum.
Bezoek aan een grindgroeve waarin Waubachgrind ontsloten is.

L u n c h p a u z e

4. Wandeling over de Brunsummerheide met een bezoek aan de Feldbiss-ontsluiting.
5. Kunderberg.
Bezoek aan een groeve in de Kunraderkalken.

De tot nu toe georganiseerde geologische excursie's hadden tot doel een inzicht te geven in de geologische opbouw van onze streken en meer in het bijzonder in het westen van Limburg. Tijdens de laatste geologische excursie van 24 oktober 1971 hebben wij de jongere gesteente-lagen aan de westkant van Zuid Limburg bezocht. In het vervolg op deze excursie zullen thans een aantal groeven worden bezocht aan de oostkant van onze streek, vooral in de omgeving van Brunssum.

De eerste stopplaats op onze tocht is een lössgroeve bij Sittard. Vooral de oudere leden onder U zullen zich nog goed de talrijke discussies kunnen herinneren, die meestal onder leiding van de heer van Rummelen plaats vonden over het onderwerp Lossoiden-löss. Wij zullen proberen de tegenwoordige inzichten omtrent deze kwestie uiteen te zetten.

In de omgeving van de Schinvelderheide - Brunsummerheide zijn talrijke groeven in bedrijf voor het

winnen van klei - zand en grind. Deze delfstoffen zijn van Pliocene ouderdom. Tijdens de komende excursie zullen wij niet alleen een bezoek brengen aan de groeve, maar ook vernemen wat er uit de gewonnen grondstoffen gemaakt wordt.

Als tweede gedeelte van de excursie staat een korte wandeling over de Brunsummerheide op het programma. Hierbij wordt ook een bezoek aan de Feldbiss-ontsluiting gebracht.

Tot slot brengen wij in de omgeving van Kunrade nog een bezoek aan een ontsluiting in de Kunraderkalken om daarbij een indruk te verkrijgen van de reeds in de Krijtperiode ontstane verschillen in gesteenten tussen westelijk en oostelijk Zuid Limburg.

Opgave voor deze excursie vóór 22 oktober a.s. bij de heer Th. Maassen, administrateur van het Genootschap aan het nieuwe kantooradres Bogaardenstraat 43, Maastricht. Telefoon 043-15796.

De autobus vertrekt te Maastricht aan het Natuurhistorisch Museum om 9.00 uur, aan het Station te Maastricht om 9.15 uur. Vervolgens kunnen excursionisten opstappen te Sittard aan het station om ca. 9.45 uur.

De buskosten ad f 6,— per persoon zullen in de bus kunnen worden afgerekend.

In verband met het bezoek aan een löss- en een kleigroeve is het wenselijk met het schoeisel hiermede rekening te houden.

Excursie Heemkunde Vereniging Roerstreek

Op zondag 29 oktober organiseert deze vereniging een wandeling door het Meinweggebied.

Gestart wordt om circa 10.30 uur vanaf kampeerterrain Camping Elfenmeer te Herkenbosch. De afstand is ongeveer 15 km. Tijdens de pauze wordt bij de vroegere Staatsmijn Beatrix snert geserveerd. De kosten bedragen f 1,50 p.p. Terugkomst ca. 16.30 u. Aanmelding bij bovengenoemde vereniging, Kerkplein 13, St. Odilienberg.

Programma Excursiecommissie Zuid Limburg

Zondag 1 okt. Wandeling naar het Preussbos, o.l.v. IVN-Vijlen/Vaals. Vertrek hotel Bellevue-Vaalsersberg om 14.30 uur. (pas meenemen).
Wandeling in de omgeving Vrouwenheide, o.l.v. IVN-Ubachsberg. Vertrek kerk Ubachsberg om 14.30 uur.

Zondag 8 okt. Najaarswandeling door de Limbrichterbossen, o.l.v. IVN-Swentibold. Vertrek Ezzo Motorhotel tegenover DAF-Born om 14.30 uur.
Busexcursie naar Luxemburg, o.l.v. IVN-Meerssen. Opgave en inlichtingen J. H. Savelberg, Meerssen, tel. 04403-2983.
Met busje of eigen vervoer naar de Voerstreek, o.l.v. IVN-Bocholtz. Opgave en inlichtingen bij dhr. H. J. Merx, Broek 32, Bocholtz. Vertrek Wilhelminaplein-Bocholtz om 9.30 uur (lunch en pas).

Zondag 15 okt. Paddestoelexcursie in het Leudal, o.l.v. IVN-Roermond. Vertrek Elisabethmolen a/d weg Haelen-Roggel om 14.30 uur.
Wandeling door 't Imstenerbos en Putberg, o.l.v. IVN-Valkenburg. Vertrek VVV-kantoor Valkenburg om 14.00 uur (eigen vervoer).
Wandeling door 't park te Sittard, o.l.v. IVN-Geleen/Sittard. Vertrek melkfabriek te Sittard om 14.30 uur.
Wandeling door de Ambyerheide, o.l.v. IVN-Maastricht. Vertrek kerk Amby om 14.30 uur (lijn 2 stadsbus Maastricht).
Busexcursie naar Sy-Hamoir vanuit My (B.), o.l.v. IVN-Vijlen/Vaals. Opgave en inlichtingen dhr. v. d. Werf, Vaals, tel. 04454-1492.
Busexcursie naar Zweifall-Nrd. Eifel, o.l.v. IVN-Kerkrade. Opgave vóór 14 okt. door storting busgeld f 8,00 op girorek. 2526537 t.n.v. penn. IVN-Kerkrade of tel. 04445-6126. Vertrek H. Hartbeeld-Eygelshoven 7.45, Chevr. N. H. kerk 7.50, Kerkrade-Markt 8.00, Maria Gorettikerkerk 8.00 uur.

Zondag 29 okt. Najaarswandeling over de Brunsummerheide, o.l.v. IVN-Brunssum. Vertrek van parkeerplaats de Zee-koelen om 14.00 uur.
Wandeling naar Raar en Houthem, o.l.v. IVN-Meerssen. Vertrek VVV-kantoor Meerssen om 14.30 uur.

DR. IR. WILLEM HERBERT DIEMONT 1907 - 1972

Een verdienstelijk leven voor wetenschap en samenleving

Een oude eik heeft door de eeuwen heen gegolden als koning van het woud. Vele generaties van mensen hebben onder zijn machtige kruin gescholen, gebivakkeerd en vergaderd. Onverwoestbaar lijkt hij te zijn met zijn ruwe stam en knoestige takken, als een symbool van al wat machtig en blijvend is. Tevreden met elke grondsoort, ongevoelig voor warmte en koude; onbuigzaam, zelfs in de zwaarste storm; onaantastbaar voor regen en sneeuw.

Zo'n woudreus geeft onderdak aan een groot gezelschap planten en dieren: vogels en zoogdieren huizen

in zijn takken, of in holten in zijn stam, en eten van zijn vruchten; insecten leven van zijn bladeren of van zijn hout; van geen enkele boom uit onze bossen zijn zoveel soorten gallen bekend; niet voor niets wordt in het onderwijs de eik vergeleken met een dierentuin! Van zijn dode hout profiteren bijzondere paddestoelen en op zijn wortels parasiteren speciale zwamdraden. Een eik, waarin door de priesters een maretak werd aangetroffen werd uitgeroepen tot een heilige boom voor het Germaanse volk: daaronder werden godsdienstige plechtigheden gehouden en offers gebracht.

Wanneer zo'n machtige boom moest worden geveld kwam een hele ploeg houthakkers in actie. Daarna deed zijn hout wederom eeuwen lang dienst in daken en zolderingen, in duurzame kisten en meubels.

Herbert Diemont, een bron van informatie tijdens de excursies van het Natuurhistorisch Genootschap.

Herbert Diemont deed aan zo'n woudreus denken: stoer, een beetje ruig in de omgang met goede kennissen, waaraan zijn Indische jeugdijaren wel niet vreemd zullen zijn geweest; toch uiterst correct op officiële ontvangsten en hoffelijk, vooral voor dames. Hard voor zichzelf, sober in zijn behoeften, doch gul en gastvrij voor zijn talrijke relaties. Serieus in zijn werk, maar vrolijk en goedlachs tijdens de ontspanning. Zo wisselden ernst en luim elkander af

tijdens de talrijke excursies die onder zijn leiding gehouden werden en op de vele vergaderingen, waar hij aanwezig moest zijn, en waar hij geen gemakkelijke onderhandelaar was. Hij kon fel en vasthoudend zijn bij het verdedigen van aan zijn zorgen toevertrouwde personen of zaken, maar was vriendelijk en behulpzaam wanneer zijn raad werd ingewonnen, en hartelijk en medelevend voor zijn personeel en zijn vrienden. Streng in de beoefening van

de wetenschap, maar eenvoudig en helder bij de ver-
kondiging ervan. Hij had zeggenschap in heel wat
landelijke en provinciale organisaties, waar hij eerlijk
voor zijn mening uitkwam zonder zijn eigen voor-
deel te zoeken, vastberaden, rechtlijnig. Toch ver-
toonde zijn beleid de nodige soepelheid en wist hij
te delegeren.

Velen zullen het niet hebben kunnen geloven dat
deze reus zo in één slag kon worden geveld, tijdens
het herstel na een ogenschijnlijk geslaagde operatie.
Nu hij dood is voelt menigeen zich hulpeloos en
onzeker omdat zijn helder inzicht en deskundige
adviezen moeten worden gemist.

Diemont was een man van zuivere en toegepaste
wetenschap. Zijn kennis was gedegen en stond geheel
ten dienste van de samenleving. Daarvan getuigt zijn
levensloop:

- 1931 Landbouwkundig ingenieur Wageningen.
- 1934 Vegetatiekartering in de provincie Hannover,
o.m. met het doel gehavende landschappen zo
natuurlijk mogelijk te herstellen.
- 1935 Assistent bij Prof. Braun-Blanquet te Mont-
pellier: studie van de plantensociologie.
- 1936-1937 Inventarisatie natuurschoon in de pro-
vincies Groningen, Friesland, Drente en Overijssel.
- 1938 Promotie cum laude Landbouwhogeschool
Wageningen.
Adjunct-houtvester Staatsbosbeheer: onderzoek
natuurterreinen in de provincie Limburg.
- 1941-1972 Houtvester, later ook consulent natuur-
bescherming en landschapsbouw, tenslotte hoofd-
ingenieur-directeur van het Staatsbosbeheer in
Limburg; toepassing van de resultaten van het
plantensociologisch onderzoek in bosbouw en
landschapsverzorging.
Docent bosbouw aan de Hogere Landbouwschool
te Roermond.
- 1972 Opzet vegetatiekaart van Nederland, mede
als mentor van studenten, waaronder zijn oudste
zoon, Herbert.

Tal van organisaties profiteerden van Diemonts'
leiding en inzichten: Hij was lid van de Provinciale
Planologische Commissie, Provinciale Commissie
Sint-Pietersberg, Werkgroep verbetering Roer en
Jeker; daarnaast was hij bestuurslid van de stichting
Het Limburgs Landschap, Provinciale Molenstich-
ting, Recreatieschap Brunssummerheide, Natuurhis-
torisch Genootschap. Ook internationaal was hij geen
onbekende: lid van de Benelux Commissie voor
Ruimtelijke Ordening, Belgisch-Nederlandse Com-
missie tot Bescherming van de Sint-Pietersberg. De
internationale voetspoorkaart rond het Drielanden-
punt in Vaals werd op zijn instigatie samengesteld;
het „Plantkundig Natuurpad” in het natuurstudie-
park Haus Wildenrath in het Schwalm-Nettegebied
werd door hem in het Nederlands vertaald en
bewerkt.

Op tal van vergaderingen en congressen in het bui-
tenland, heeft hij gesproken, vooral over de organi-
satie van de natuurbescherming in Nederland.

Zijn lichaam werd begraven op het oude kerkhof
van Sint-Pieter, in de berg, waarover hij zoveel
zorgen heeft gehad.

Als erfenis laat hij ons 8500 ha veilig gestelde na-
tuurterreinen na, verdeeld over Staatsbosbeheer,
Natuurmonumenten, Limburgs Landschap. Geen
enkele grote aankoop in Limburg is buiten hem om
tot stand gekomen.

Aan zijn nagedachtenis, en om wille van zijn dap-
pere vrouw en ten dele nog onmondige kinderen zijn
wij verplicht zijn werk voort te zetten, met inzet
van al onze krachten. Bij het beheren van reeds veilig
gestelde gebieden, en voor het redden van bedreigde
terreinen. Maar bovenal bij het uitdragen van onze
kennis en enthousiasme voor natuur en landschap
aan een zo groot mogelijk publiek. Want van de
instelling van de massa hangt het af, hoeveel wij in
de naaste toekomst over zullen houden van de pracht
en de rijkdommen van de Limburgse landschappen,
voor wier behoud Herbert Diemont gestreden heeft.

P. P. Christiaens
P. J. v. Nieuwenhoven

De lijst van publicaties van Dr. Ir. W. H. Diemont is een spiegel van zijn belangstelling en werklust:

- 1936: Tüxen, R. & W. H. Diemont: Weitere Beiträge zum Klimaxproblem des nordwesteuropäischen Festlandes. Mitt. Naturw. Ver. Osnabrück.
- 1937: Tüxen, R. & H. Diemont: Klimaxgruppe und Klimaxschwärm. Ein Beitrag zur Klimaxtheorie. 88/89 Jahresher. Naturhist. Ges. Hannover.
- 1937: De beteekenis van de Plantensociologie voor den boschbouw, speciaal met het oog op de exotische houtsoorten. Ned. Boschbouwk. Tijdschr. no 3.
- 1938: Zur Soziologie und Synoekologie der Buchen- und Buchenmischwälder der nordwestdeutschen Mittelgebirge. Thesis, verschenen in: Mitt. der Floristisch-Soziologischen Arbeitsgemeinschaft in Niedersachsen, Heft 4, Hannover.
- 1940: Enkele merkwaardige plantengezelschappen langs de Drenthse beekdalen. Ned. Kruidk. Arch., 50.
- 1942: W. J. Jongmans & W. H. Diemont: Geologische en botanische beschouwingen over den Pietersberg en den rechter Maasoever. Med. Jaarversl. 1940 en 1941. Geol. Bur. Mijnggeb. Heerlen.
- 1944: Zuid-Limburgsche Boschgezelschappen. Natuurhistor. Maandbl., 33, No 5.
- 1953: Diemont, W. H., A. J. H. M. v. d. Ven & J. J. Barkman.: De Kalkgraslanden van Zuid-Limburg. Publ. Natuurhist. Gen. in Limburg, VI.
- 1955: Het nationale natuurreervaat Oostelijke Maasoever. Natuur en Landschap, 9.
- 1956: Amenagement et plantation futurs des Crayeres de la Montagne St. Pierre. Proc. and Pap. Sixth Techn. Meet. Internat. Union Conserv. Nat. and Nat. Resources. Edinburgh.
- 1961: De Betekenis van het landgoed De Hamert in de gemeente Bergen (L). Natuurhist. Maandbl., 50, 7/8.
- 1966: J. M. M. van den Broek en W. H. Diemont.: Het Savelsbos. Bosgezelschappen en bodem. Verslagen van landbouwkundige onderzoekingen, Pudoc, Wageningen.
- 1968: Die systematische Einteilung der Traubeneichen-Birken und der Eichen-Hainbuchenwälder im südöstlichen Teil der Niederlande. Ber. Internat. Sympos. in Stoltzenau/Weser 1964 der internat. Ver. Vegetationskunde, Junk N.V. Den Haag.
- 1969: Zehn Jahre Freilandkultur einiger Einheimischer Orchideen im Gerendal, Niederl. Limburg. Vegetatio, Acta botanica, Junk N.V. Den Haag.
- 1969: Resultate des Naturschutzes in den Niederlande am Beispiel der Provinz Limburg. Erhalt und Pflege des freien Landschafts. Naturschutztag 1969 in Reg. Bez. Aachen. Naturschutz und Landschaftspflege Aachen.
- 1970: De toepassing van de plantensociologie bij het beheer van het Limburgs Landschap. Misc. Papers 5, Landbouwhogeschool Wageningen. De Bescherming van het Krijtland langs het Geuldal tussen Gulpen en Valkenburg. Natuur en Landschap, 13, No 1.
- 1970: Botanisch beheer van reservaten, in Het verstoorde evenwicht. J. C. v. d. Kamer. Oosthoek Uitg. Utrecht.
- 1971: Naturschutz in den Niederlande. Dechen. 123, 1/2, Bonn.
- 1971: Gids van het plantkundig natuurpad in het natuurstudiepark Haus Wildenrath. Beitr. Landesentwicklung No 22. Landschaftsverband Rheinland.

**ZUID LIMBURG
HET EERSTE NEDERLANDSE
NATIONALE LANDSCHAPSPARK ?**

door L. C. M. HERMENS

Kort geleden heeft de A.N.W.B. voor een aantal geïnteresseerden in het landschapsbeheer een voor-

treffelijk verzorgde reis georganiseerd naar een aantal Nationale Parken in Engeland.

Deze excursie was ook voor deelnemers die Engeland reeds eerder bezochten een boeiende ervaring, omdat men deskundige informatie kreeg omtrent de ontwikkelingen en de problemen die zich bij het beheer van deze parken voordoen. Ondanks de vele nog niet opgeloste vraagstukken moet de bezoeker

Panorama over Oud-Valkenburg. Waardevolle cultuurmonumenten in een rijk geaccidenteerd oud cultuurlandschap.

Foto: Ir. L. C. M. Hermens.

echter tot de conclusie komen dat Engeland met deze parken reeds veel heeft bereikt en ons met deze vormen voor landschapsbescherming en landschapsbeheer bepaald een goede stap vóór is.

De engelse nationale parken vormen een voorbeeld van harmonie tussen natuurbehoud, recreatie, landbouw, landschapsbescherming en monumentenbeheer.

Er zijn tien van deze parken in Engeland en Wales met een oppervlakte van niet minder dan 13.650 km². Zij zijn successievelijk sedert 1950 door het Britse parlement aangewezen op basis van de Parkwet 1949.¹⁾

Het oudste nationale park is het Peak District, gelegen tussen de stedelijke agglomeraties van Sheffield en Manchester (tezamen 1,2 miljoen inwoners).

Het grootste, dat we eveneens bezochten, is het Lake District met een oppervlakte zo groot als de provincie Limburg. Daarnaast vallen onder de vigeur van deze wet nog 27 natuurschoongebieden met een oppervlakte van 11.500 km².

Globaal gesproken bestaat ongeveer de helft van de Britse nationale parken uit bos- en natuurgebieden en de andere helft uit landbouwgebieden, bebouwing e.d. Er wordt vooral veeteelt, schapen- en rundveehouderij, uitgeoefend.

Doordat de kosten van beheer en inrichting voor driekwart door de Engelse rijksoverheid worden betaald heeft zij in de beheerscommissies uiteraard een belangrijke inspraak. Eén derde van de leden van deze commissies bestaat uit personen die door het rijk worden aangewezen terwijl twee derde ervan wordt gevormd door gekozen streekvertegenwoordigers. Doordat er veel vrijwillige bewakers — zowel directeur als arbeiders — meehelpen in hun vrije tijd bedragen de beheerskosten minder dan f 10,— per ha per jaar. Op deze wijze hebben de Britten het in twee decennia klaar gespeeld om één tiende van hun land veilig te stellen als natuur- en recreatiegebied waarlijk een prestatie voor een zo dicht bevolkt land (225 inwoners/km²)!

¹⁾ The National Parks and Access to the Countryside Act.

En wat hebben wij in deze tijd bereikt?

Nederland bezit drie nationale parken, de Hoge Veluwe, de Kennemerduinen en de Zuid Veluwezoom. In tegenstelling tot de Engelse bestaan onze nationale parken echter vrijwel uitsluitend uit natuurgebied. Ze hebben een oppervlakte van 11.250 ha. Daarnaast bezit het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk nog een aantal voor een belangrijk deel kleine objecten, in totaal 344, met een oppervlakte van ongeveer tweehonderd km², in beheer bij het Staatsbosbeheer.

Voor het Ministerie van Landbouw en Visserij beheert deze dienst nog een oppervlakte van 21.000 ha natuurterrein, waaronder b.v. de Mui en de Slufter op Texel en het Kootwijkerzand op de Veluwe.

In feite bezit Nederland geen als zodanig beheerd parkgebied waar zich de synthese tussen landschap, recreatie, landbouw en cultuurbezit voordoet.

Zouden wij niet de voorwaarden verbeteren om zulke gebieden, die thans potentieel nog voorhanden zijn, via nationale landschapsparken veilig te stellen?

Dit zou kunnen plaats vinden zowel door het treffen van wettelijke en financiële als planologische en bestuurlijke maatregelen.

Voor wat de wettelijke aspecten betreft bezitten wij geen ervaring en kan alleen op de Britse Parkwet worden gewezen. Financiële maatregelen dienen uiteraard uit de wettelijke voort te vloeien.

De planologische begeleiding vindt plaats via de rijks en provinciale planologische diensten en de gemeentelijke bestemmingsplannen.

Tenzij men de gemeentelijke autonomie in dit opzicht zou willen beperken, dient het aantal gemeenten zo klein mogelijk te worden gehouden hetgeen door samenvoeging van toekomstige parkgemeenten kan worden bereikt.

Gelukkig komen er in ons land nog een aantal fraaie landelijke gebieden voor die in aanmerking komen voor de aanwijzing en inrichting tot nationaal landschapspark. Een streek is er evenwel die in dit verband een héél duidelijke prioriteit vraagt en wel om méér dan chauvinistische motieven.

Dat is Zuid Limburg.

Het uiterste zuiden van Limburg bezit een van overig Nederland afwijkend en bijzonder mooi landschap, dat bovendien een groot aantal belangrijke natuurreservaten omvat. Dat weet eigenlijk iedere Nederlander wel.

In dit gebied treft men verder, als nergens anders, een heel duidelijke integratie aan van een grote reeks waardevolle cultuurmonumenten en een rijk geaccidenteerd oud cultuurlandschap. Wie kent niet deze oude kastelen, fraaie hofsteden, oude boerderijen, vakwerkhuizen, kapelletjes en de kruizen onder oude linden?

Nergens in ons land ook ziet men een zo duidelijke harmonie tussen landbouw en natuur als hier, in de vorm van holle wegen, hoogstamboomgaarden en graften (terrasranden).

En last but not least, Zuid Limburg is een van de meest geliefde vakantiegebieden van ons land. Deze streek zou met de vorming van een landschapspark in hoge mate worden gediend, want de aantrekkelijkheid als toeristengebied staat of valt met het behoud van het huidige landschap.

Verder is belangrijk dat Zuid Limburg aan de voorwaarden voor de vorming van een parkgebied vrijwel geheel en op korte termijn kan voldoen, omdat in het ontwerp streekplan, dat intussen openbaar werd gemaakt, de wens tot het stichten van een landschapspark uitdrukkelijk wordt bepleit. In dit plan wordt tevens benadrukt dat de belangrijkste delen, zijnde de ruggegraat van het park, als natuurpark dienen te worden aangekocht.

Dit voor zover dat al niet is gebeurd.

Vervolgens kan nog worden gewezen op de gemeentelijke herindeling die momenteel in Zuid Limburg aan de orde is. Ze biedt de gelegenheid om ook in bestuurlijke zin rekening te houden met het toekomstige parkgebied.

Een dergelijke gunstige situatie voor het tot stand brengen van een nationaal landschapspark zal zich in Zuid Limburg in de toekomst niet meer voordoen. Immers gezien de huidige ontwikkelingen en de snelle veranderingen op het platteland kan terecht wor-

den gesteld dat het creëren van een landschapspark in dit unieke deel van Nederland binnen zeer afzienbare tijd niet meer zal zijn te realiseren.

Niet alleen Limburg heeft dan een prachtige kans gemist om een nog gaaf leefmilieu te behouden voor komende generaties maar ook Nederland heeft dan verzuimd een cultuurbezit en een toeristisch belangrijk vakantiegebied in stand te houden.

Daarnaast zouden wij ons ook internationaal solidair kunnen tonen indien wij met Duitsland en België — die reeds een overeenkomst hebben gesloten over het Ardennen en Eifel Natuurpark — zodanig konden samenwerken dat dit natuurpark zich tot in Zuid Limburg kan gaan uitstrekken.

Dit zou de bestuurlijke erkenning betekenen van een cultuurlandschap dat al vele eeuwen een ecologisch en geografisch geheel vormt.

Maar nogmaals, indien Nederland hier niet spoedig tot een principieel besluit komt dan kunnen wij het Zuidlimburgse landschapspark wel vergeten.

Wij vertrouwen echter dat dit niet het geval zal zijn. Eenvoudig vanwege het feit dat dit een goede en reële zaak is en omdat er geen verantwoord alternatief bestaat.

DE SINT-PIETERSBERG OPNIEUW ERNSTIG BEDREIGD

Al bijna 50 jaar lang zijn in dit tijdschrift geregeld artikelen verschenen over de ontluistering van een befaamd natuurmonument in ons gewest, de Sint-Pietersberg. Eerst de wederopbouw, later de bevolkingsgroei en de industriële ontwikkeling hadden een grote vraag naar cement ten gevolge, die gemaakt wordt uit kalksteen, o.m. afkomstig van deze berg. Twee grote fabrieken, een in België en een in Nederland, graven ter verkrijging van de benodigde kalksteen, grote delen van de berg af. En daarmee verdwijnen natuurwetenschappelijk en cultuurhistorisch unieke terreinen. Aan deze zijde van de grens hebben onze protesten zich eigenlijk alleen gericht tegen de afgraving van het Nederlandse deel. In België zijn de gevolgen van de afgraving echter niet veel minder ernstig en fataal!

Thans graaft de Nederlandse industrie ook al op het Belgische gedeelte van de berg, in eerste instantie ter verbreding van het Albert Kanaal. Hoe zich deze ontgraving in de toekomst zal gaan ontwikkelen, weet alleen de E.N.C.I.!

De voorgenomen vestiging van een olieraffinaderij in het Belgische Ternaaien aan de voet van- en tegen de hellingen op van de Sint-Pietersberg heeft zowel in België als in Nederland opnieuw zeer bezorgde reacties ontlokt aan liefhebbers en beschermers van de natuur. Het lijkt ons goed, hier enkele belangrijke uitingen te reproduceren, zoals wij die aantreffen in regionale dagbladen, brieven en wetenschappelijke tijdschriften. Wij plaatsen deze ten dele verkort, en in chronologische volgorde;

Les Naturalistes Belges, No 8, sept.-okt. 1970:

Dr. J. L. Ramaut, Institut Botanique de l'université de Liège: Plaidoyer pour la Montagne Saint Pierre à l'occasion d'une année de clemence pour la nature.

De twee laatste alinea's van dit korte artikel luiden:

Ainsi, courageusement, la voix d'un biologiste tentera, une fois de plus, de saisir l'occasion d'une année spéciale pour réclamer au nom d'une communauté scientifique la sauvegarde d'un site dont nos voisins hollandais ont depuis longtemps compris l'intérêt biologique.

Nous introduisons notre plaidoyer en présentant l'interventaire de ce site dans ses richesses floristiques et faunistiques et en espérant que ce dossier versé à la défense des sites naturels ne fasse pas figure d'archives qui permettront aux générations futures de se dire qu'il existait, jadis, un endroit qui s'appelait „la montagne Saint Pierre”.

In hetzelfde tijdschrift, zelfde aflevering:

J. Petit, pharmacien, et J. L. Ramaut, chargé de cours à l'Université: La montagne Saint Pierre, sa fauna et sa flore.

Een artikel dat voor de ingewijde indrukwekkend is door de opsomming van de vele bijzondere soorten planten en insecten, die op de berg zijn aangetroffen. Niet voor niets sprak Prof. Dr. J. Heimans van een bastion van zuidelijke planten!

Interessant ook door de poging deze rijkdom aan soorten te verklaren:

1) De oostflanken van de berg worden langdurig door de zon beschenen, terwijl zij beschermd liggen tegen koude westelijke en noordelijke winden. Het mikroklimaat is daardoor nog warmer en droger dan op de naburige kalkhellingen, waardoor soorten uit Zuid- en Midden-Europa zich hier kunnen handhaven.

2) De kalksteen is poreus en luchthoudend, en laat regenwater gemakkelijk door. Daardoor heeft er een snelle warmteabsorptie plaats. Bovendien veroorzaakt de witte kleur reflexie van warmte op de vegetatie. De losse deklaag geeft aan tal van gravende insecten de mogelijkheid tot nestelen.

3) De vegetatie bevat een rijkdom aan nektarproducten, die een bijenweide onderhouden van maart tot september: genoemd worden: waterwilg, klein hoefblad, voorjaarsganzerik, sleedoorn, meidoorn,

rolklaver, wondklaver, stalkruid, honingklaver, reseda, knautia, scabiosa, blauwe knoop, muizenoortje, muur- en schermdragend havikskruid, bitterkruid, knoepkruid, grootbloemcentaurie, leeuwetand.

4) De berg grenst aan het Maasdal, dat een invalsweg is voor tal van soorten uit Zuid-Europa. Naar het oosten toe is er via de Zuidlimburgse heuvels een ononderbroken verbinding met de Eifel en zelfs met het Rijndal. Hierlangs hebben Middeneuropese soorten en zelfs soorten uit het gebied van de Zwarte zee de berg kunnen bereiken. De doorbraak ten behoeve van het Albertkanaal heeft het tenslotte mogelijk gemaakt, dat soorten uit de Belgische Kempen zich in de zandlagen van de berg hebben kunnen vestigen.

De Nieuwe Limburger, Maastricht, 10 februari 1971: Raffinaderij ruineert flora en fauna Sint-Pietersberg, aldus Dr. P. J. van Nieuwenhoven op een forum te Eijsden over de plaats van vestiging van de raffinaderij: „Waarom uitgerekend aan de voet van de meest unieke berg in ons land een raffinaderij moet komen vind ik onbegrijpelijk.”

Het Belang van Limburg, 26 februari 1972: Raffinaderij in Ternaaien zou nieuwe bedreiging zijn voor Sint-Pietersberg. Onder deze kop verscheen hier het volgende artikel, ondertekend door de Natuurbeschermingsactie Limburg.

Tegen het raffinaderijproject voor Ternaaien worden heel wat bezwaren aangevoerd zoals: toekomstige overproduktie – moeilijke bevoorrading en afvoer – nabijheid van het Nederlandse recreatiegebied in de Maasvallei. (Noteren we een officieel protest van Nederlandse zijde!).

Mogen wij, natuurbeschermers, daar een belangrijk bezwaar aan toevoegen? De raffinaderij zou gebouwd worden aan de voet van de „Thiers de Lanaye” en de „Thiers des Vignes”, twee heuvelflanken van de Sint-Pietersberg, befaamd om hun ongewone rijkdom aan orchideeën en andere zeldzame krijtplanten en ook wegens een bijzonder merkwaardige insektenfauna.

Welnu, reeds twee cementfabrieken knagen aan deze berg, nl. de C.B.R. te Lixhe en de E.N.C.I. vlak over de grens op Nederlands gebied.

Een specialist van flora en fauna van de Sint-Pietersberg schreef onlangs in dit verband: „Zo de raffinaderij er gevestigd wordt, kunnen we iedere hoop op vrijwaring van dit enig gebied voorgoed laten varen”.

Het probleem in zijn geheel

Het weze ons toegestaan ons standpunt te verduidelijken om aan de lezers een idee te geven van het probleem in zijn geheel bekeken.

De Sint-Pietersberg is een heuvel, met plateau-gedeelten en afwisselende flanken, ongeveer 8 km lang. Hij strekt zich uit tussen Maastricht en Hallembaye. Een klein entomologisch en geologisch belangrijk bosgebied steekt te Kanne in de provincie vooruit. Het overige ligt vlak over de Limburgse grens (sedert de betrokken gemeenten naar Luik werden overgeheveld) voor het belangrijkste gedeelte in de provincie Luik. Een laatste gedeelte ligt op Nederlands grondgebied.

Verscheidene studies werden gepubliceerd over dit grotendeels ongerept braaklandschap, o.m. door leden van de „Wetenschappelijke Belgisch-Nederlandse Kommissie voor de Bescherming van de Sint-Pietersberg”. Daaruit blijkt ten overvloede dat zowel de flora als de fauna (i.z. insekten en vleermuizen) er van uitzonderlijke betekenis zijn wegens het dagzomen van krijt en tufkrijt. Die speciale bodemgesteldheid verklaart niet alleen de rijkdom van het gebied maar ook de belangstelling van de maatschappijen voor cementfabrikage!

W a n h o o p s k r e t e n

Ondanks herhaalde protesten en kontakten gaat de uitbating in druk tempo voort en zijn er vooruitzichten dat in afzienbare tijd geheel de berg zal ondermijnd worden. Voor zeldzame kalkplanten verwij-

zen de Nederlandse flora's haast uitsluitend naar Zuid-Limburg waarmee voor een groot deel de Sint-Pietersberg wordt bedoeld. Ook de Belgische botanisten en entomologen slaken sedert lang wanhoopskreten. Alarmerende artikelen verschenen (tot in 1970 toe) in wetenschappelijke tijdschriften. Lange lijsten van zeldzame zaad- en sporeplanten, van insecten, vogels, vleermuizen werden gepubliceerd. Om een klein idee te geven van de merkwaardige flora, vermelden we alleen dat er thans nog een twintigtal orchideeënsoorten voorkomen waarvan sommige overvloedig. Een Luiker entomoloog en botanist besluit zijn studie met de volgende woorden: „Deze berg vertegenwoordigt voor de naturalisten een even

grote waarde als de Hoge Venen. Deze beide biologische eilanden moeten, van wege hun verschillend elkander aanvullend karakter, ten allenprijze bewaard blijven. Geen andere gebieden dringen zich met meer recht op ter bescherming”.

De Hoogste Tijd

Helaas voor de Sint-Pietersberg lijkt de bedreiging zo onafwendbaar dat het hoog tijd is zijn algehele ondergang te voorkomen door een vernieuwde aanpak en inzet van alle beschikbare middelen en krachten.

Enige Orchideeën, die op de Sint-Pietersberg voorkomen.

foto: Dr. P. J. van Nieuwenhoven.

Een ernstig beraad, gevolgd door een eerlijk vergelijk tussen de uitbatende maatschappijen, de officiële instanties en de naturalisten (biologen en geologen) is een hoogdringende eis.

De allerbelangrijkste gedeelten dienen een degelijk beschermingsstatuut te krijgen en een komitee van specialisten-biologen zou moeten toelating bekomen om controle uit te oefenen op de uitbatingswerken opdat na de uitbating de oorspronkelijke fauna en flora zich nog enigszins kan herstellen in een zo esthetisch mogelijk landschap.

De (toekomstige) universiteit van Limburg en Maastricht en deze van Luik, evenals de naturalisten van België en Nederland, moeten er een studieterrein blijven vinden.

Ook toeristisch en landschappelijk is de Sint-Pietersberg enig mooi (Caestert - bosgebied - prachtige flanken met weidse vergezichten).

De onderaardse gangen worden hooggeschat om hun historische, geologische, paleontologische en biologische waarde.

Hoe, na deze beschouwingen, de bijkomende, alle hoop vrijdelende vestiging van een raffinaderij enige kans op geldige rechtvaardiging gunnen?

N.A.L.

Prof. Dr. J. Heimans, emeritus hoogleraar gemeente universiteit Amsterdam, in een brief aan Dr. S. Dijkstra, Heerlen; 19 februari 1972:

U hebt natuurlijk in het Bulletin van de „Naturalistes Belges” van 1970 het artikel van Ramaut en Petit gezien over de Belgische Sint-Pietersberg. Hetzelfde prachtige stukje helling (Thiers de Nivelles) hebben we in het verleden bij verschillende gelegenheden bezocht, o.a. op 29 mei 1949 met een excursie onder leiding van P. Maréchal, en ook diezelfde Orchideeënrijkdom bewonderd. Het is wel verrassend, dat dit éne stuk nu nog in onverminderde weelde is bewaard gebleven.

Omdat eind 1970 de olieraffinaderij in die streek al dreigde, heb ik Prof. Ramaut gevraagd of er pogingen tot bescherming werden ondernomen, en kreeg een weinig bemoedigend antwoord: een vage ver-

wijzing naar de Belgisch-Nederlandse Commissie voor de Sint-Pietersberg.

Dr. G. van Beusekom, Amstelveen-Amsterdam, schreef op mijn instigatie naar Prof. van Boven, die hij persoonlijk kent, en naar de Heer Petit in Wonck, en Mevr. Minis. Hij kreeg wel de indruk dat men in België morele steun uit Nederland op prijs stelt, maar verder ook alleen verwijzing naar die commissie. Van „Natuurmonumenten” was het antwoord: zoiets kan alleen veilig gesteld worden door aankoop, en in België kunnen wij niet kopen, ook ons Ministerie van C.R.M. niet.

Echter zou m.i. wel degelijk steun, desgewenst ook financiële steun van particuliere instanties via die Belgische-Nederlandse commissie wel mogelijk zijn en stimulerend kunnen werken.

Thans schijnt de beslissing over die olieraffinaderij binnen zeer korte termijn te zullen vallen, en heeft de Nederlandse Regering bezwaren geuit, die wel ressorteren in beloften van hinder-beperkende maatregelen. Vindt U niet dat daarom nu een gunstig moment is voor geïntensiveerde actie? Zelfs als de beslissing intussen gevallen is, zou eventueel bij de „vijandelijke” directie zelf kunnen worden aangevraagd om beschermende maatregelen. Die zou immers voordeel kunnen zien in het terugwinnen van goodwill door een geste, die relatief weinig geld of bewegingsvrijheid kost, ook als de helling zelf buiten of aan de rand van het concessiegebied valt.

Natuurlijk zou zo'n actie zorgvuldig gepland, op het juiste moment moeten worden ingezet door een gezaghebbende instantie. Naar mijn idee heeft zoiets meer kans van slagen, wanneer niet een omvangrijke commissie, maar enkele daadkrachtige personen, al of niet uit die commissie, het aanpakken, geruggesteund door Genootschap, Landschap, Natuurmonumenten.

Pater Landewald Janssen te Heusden in een brief aan Prof. Dr. J. van Boven, hoogleraar aan de katholieke universiteit te Leuven, voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, 3 maart 1972:

Al sedert geruime tijd had ik uw welwillende aandacht willen vestigen op een probleem dat mij erg bezighoudt nl. de bedreiging die weegt op de Sint-Pietersberg, probleem waarvoor ik onze Belgisch-Limburgse Natuurvrienden en zelfs de gewone man tracht te sensibiliseren.

Het lijkt mij onbegrijpelijk dat van Nederlandse zijde, voor zover mij bekend, geen pogingen meer worden aangewend om bepaalde gedeelten van dit biologisch zo rijke gebied te redden, ook en zelfs vooral de uitzonderlijk belangrijke gedeelten die op Belgisch grondgebied liggen. Maastricht is er toch slechts enkele stappen van verwijderd.

Nu weet ik wel dat vooral Nederlandse biologen zich in het verleden hebben verdienstelijk gemaakt om voor het behoud te ijveren. Ik denk hier voornamelijk aan de werkzaamheden van de Commissie voor het behoud van de Sint-Pietersberg. Acht U niet de tijd gekomen om het werk van deze commissie voort te zetten, maar dan op veel bredere schaal? Een gelegenheid om het probleem voor een uitgebreider publiek aan te vatten lijkt me de hangende zaak van de vestigingsplaats voor een raffinaderij. Er werden bezwaren tegen de vestiging in Ternaaien geopperd door de Nederlandse instanties. Het heeft me verwonderd dat als bijkomend motief nooit werd gerept van de schade die door de raffinaderij zou worden aangebracht aan het landschap en vooral aan de flora en fauna van de „Thiers” aan wier voet de raffinaderij zou worden gebouwd.

Ik schreef bijgaand artikel in naam van NAL. Zou een Nederlandse krant ditzelfde artikel of een dergelijke bijdrage niet met voordeel publiceren? Wat mij betreft wil ik hier graag verlof toe verlenen. En NAL heeft daar zeker geen bezwaar tegen.

In ieder geval zou het mij bijzonder aangenaam zijn, wilde U, als voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap, opnieuw ijveren voor het op gang brengen van een actie. Ikzelf schreef ook de Hr Ruwet, professor aan de Luikse universiteit, die me beloofde ook in zijn omgeving de zaak aan te vatten. Ook de Hr Petit van Wonck onderhoudt met mij relaties in verband met het probleem.

Acties

Er wordt dus van verschillende zijden wanhopig aangedrongen op reddingspogingen van de laatste bijzondere delen van de berg, de oostflanken, de zgn. Thiers. Wij natuurliefhebbers zijn allen wel aangedrongen van de wenselijkheid van deze acties. Maar hoe voeren wij die! Hoe bereiken wij met onze ideeën de grote massa van andersdenkenden, die tot nu toe doof waren voor onze stemmen, en die uiteindelijk de beslissing zullen nemen? Laten wij daar allen eens goed over nadenken, en wel op korte termijn. De tijd dringt. Richt u uw voorstellen aan de redactie van dit tijdschrift, of aan de Belgische-Nederlandse Commissie tot Bescherming van de Sint-Pietersberg.

Reeds in 1949 ging de „wederopbouw” vóór vleermuizenholen.

STRIJD OM HET WATER IN HET HERENVEN

Landgoed De Hamert

door P. J. VAN NIEUWENHOVEN

(met foto's van de schrijver)

Het Herenven boordevol water.

Inleiding

Enige jaren geleden is er grote deining geweest in natuurbeschermingskringen van ons land rondom het landgoed De Hamert in de gemeente Bergen (L.). Op een openbare verkoping werd dit landgoed geveild, en gekocht door de Deutsche Bauernsiedlung, welke stichting de bedoeling had de daarvoor in aanmerking komende gronden te ontginnen ten behoe-

ve van de zgn. Tractaatboeren. Toen de Nederlandse regering echter een ontginningsverbod uitvaardigde, deed de Bauernsiedlung het landgoed weer van de hand, waarna het verworven kon worden door de stichting Het Limburgs Landschap voor ca. f 3.000.000,—. Daarmede, dacht iedereen, was het landgoed definitief veilig gesteld.

De natuurwetenschappelijke betekenis van het landgoed is vooral gelegen in de aanwezigheid van uit-

gestrekte heidevelden, die als restant van de oude Looise heide deel hebben uitgemaakt van de grote heide, die in Venlo begon, en doorliep tot bij Mook en Nijmegen. Het is vooral de ligging van de heide op De Hamert in de nabijheid van water — aan de westkant de Maas, in het oosten het Herenven en het Westmeerven — die haar tot een belangrijke broed- en pleisterplaats maakt voor stand- en trekvogels. Nu is de waterstand in een heideven volledig afhankelijk van de hoeveelheid neerslag die er valt. Daardoor is het waterpeil periodiek aan sterke schommelingen onderhevig: zo'n plas kan jarenlang boordevol water staan, en dan ineens helemaal uitdrogen. Dat betekent geen natuurramp: alle organismen in en om het ven zijn bestand tegen droogte en tegen vocht. Anders kwamen zij er niet voor. Om een voorbeeld te noemen: het bekende vleesetende plantje *Drosera*, zonnedauw, kan op bijna uitgedroogde grond gevonden worden, maar ook ondergedoken onder de waterspiegel in leven blijven.

Onlangs zijn echter in de onmiddellijke omgeving van het Herenven cultuurtechnische maatregelen genomen in het raam van de Ruilverkaveling Bergen. En nu dreigt er het gevaar dat daardoor het water uit het Herenven voorgoed verdwenen is. Waarmede dan ernstige schade zal zijn toegebracht aan de flora en de fauna van de Hamert, die menigeen dank zij de miljoenen vergende aankoop zo veilig waande!

Het Herenven

Het Herenven is onderdeel van een vanouds waterrijk gebied, dat gelegen is tussen de steile rand van het hoge rivierterras in het oosten, hier in hoofdzaak op Duits territorium gelegen (Twisteden), en de door de wind opgestoven rivierduintjes langs de oostelijke oever van de Maas. Op de kaart van Tranchot en v. Müffling 1803-1820 staat dit „Heerenveen” aangegeven, mede onder de naam „Welsche Veen”, en vormt daar een geheel met het „Twisteder Veen” over de Pruisische grens en het „Welsche Meer” in het noorden. Op deze kaart is nog nergens in dit moerasgebied een spoor te ontdekken van ontginningen.

Slechts enkele wegen verbinden de droge gronden van de „Looysche Heide” met de hoger liggende terreinen op Duits gebied, o.m. de nu althans wat de naam betreft nog bestaande Paaldijk, die de boerderijen Royens en Nuyen in Duitsland verbindt met „Brukstal” thans Droogstal, en de Keyzershof en Beckershof in het „Looysche Veldt”. Voor ons probleem is het vooral belangrijk dat er een afwateringskanaal staat aangegeven als „Scheygraben”, die verloopt tussen het Twisteder- en het Heerenveen, en dat in zuidelijke richting uitmondt in het Gelderns Kanaal, „Canal d'Ecoulement”. In 1816 werd langs een deel van deze afwatering de grens gelegd tussen Nederland en Pruisen.

Bij de stichting van het Tuindorp Wellerlooi, omstreeks het jaar 1950, is een nieuw afwateringssysteem ontworpen, aansluitend op de Molenbeek in Well, dus lozend in noordelijke richting. Het Herenven, en de lage gronden er omheen, dus ook de landerijen behorende tot het bedrijf Holland, bleven aangesloten op het Gelderns Kanaal, dus afwaterend naar het zuiden. In feite werd dus een kunstmatige waterscheiding geschapen in een gebied dat oorspronkelijk hydrologisch een geheel was. Hoe zeer dit waar is blijkt o.m. uit de wateroverlast, die de boeren ondervonden, bijv. op het bedrijf Holland, in jaren met een hoge waterstand in de vennen. De terreinen die tot het oude Heerenveen behoorden hebben dan ook alle dezelfde ligging ten opzichte van N.A.P., tussen de 18,3 en 18,7 m. Om iets van deze wateroverlast te kunnen wegnemen werden twee windmolentjes geplaatst, die water uit het ontgonnen gebied konden overslaan, aan de ene kant naar het Herenven en het Westmeerven, aan de andere kant naar het Gelderns Kanaal. Ideaal was deze toestand niet, althans niet voor de boeren, wier velden maar al te vaak verdronken in het water. Beter was het gesteld met de waterspiegel in beide vennen. Tijdens de beoefening van een eendenjacht moest men daar vaak met lieslaarzen doorheen. Juist in zulke natte jaren was het aantal pleisterende trekvogels, waaronder kraanvogels, maximaal. Thans nestelen de konijnen in de venbodem!

Ruilverkaveling

De ruilverkavelingen dienen in de eerste plaats agrarische belangen: kavels worden geruild, zodat de boeren aaneensluitend landbezit kunnen verwerven; wegen worden verlegd, of aangelegd, en verbeterd; de afwatering wordt waar nodig bevorderd. In de ruilverkaveling Bergen werd een nieuwe streekweg gebouwd, mede ten behoeve van het rustige toerisme. Deze zgn. toeristenweg scheidt de landerijen van het bedrijf Holland van de lage gronden grenzend aan het Herenven. De bermsloten van deze nieuwe weg zijn doorgetrokken tot de Molenbeek in Wellerlooi, terwijl ook de oude zijtak van het Gelderns Kanaal met deze bermsloten verbonden is. De hele omgeving van het Herenven en het Westmeerven loost dus nu op de Molenbeek, in noordelijke richting, en naar het zich laat aanzien, met succes: de landerijen zijn na overvloedige regenval eerder droog dan vroeger het geval was. Maar nu blijkt ook de waterstand in de beide vennen te zijn veranderd: na de droge zomer van 1971 en de eveneens droge winter 1971/1972 bleef het water weg, ook toen het eindelijk in de voorzomer van 1972 overvloedig ging regenen. Zulks in tegenstelling met vennen in de buurt, de Pikmeeuw op de Hamert, de Meeuwenvennen in de Bergse Heide, die in de zomer van 1972 normaal water bevatten.

Rapport Ruilverkaveling Bergen

Bij het nader bestuderen van deze situatie is dit verschijnsel geen verrassing: de heer O. Vink, opzichter van het landgoed De Hamert, had al voor deze verandering in het waterpeil gewaarschuwd, toen de plannen van de Plaatselijke Commissie bekend werden gemaakt. Er is toen helaas niet voldoende naar hem geluisterd. Het Westmeerven en het Herenven vormen hydrologisch een geheel met de ontgonnen delen van het oude Heerenveen. Dat de plaatselijke bevolking hiervan overtuigd is bleek in 1965, toen men de duinwal westelijk van het Herenven heeft doorgegraven om het water uit dit ven af te kunnen

Lieslaarzen tijdens de eendenjacht.

voeren naar nog lager liggende moerasgronden in de bossen van de gemeente Bergen, in de verwachting, dat daardoor de bouwgrond wat minder last van water zou ondervinden. Na protest van de stichting Het Limburgs Landschap is deze afvoer toen weer ongedaan gemaakt.

Thans heeft men, volgens het rapport van de ruil-

verkaveling Bergen, de bermsloten langs de nieuwe streekweg bij het bedrijf Holland, op een km afstand van het Herenven, een diepte gegeven (18,8), die praktisch overeen komt met de bodem van het Herenven (18,9) en het Westmeerven (18,7). Genoemde bermsloten snijden meer dan een halve meter diep door de grondwaterlijn heen. Dat daardoor het grondwaterpeil in het gehele gebied wel moet zakken is na het voorgaande inderdaad geen verrassing meer.

Toch is de waterstand in de beide vennen niet rechtstreeks afhankelijk van het regionale grondwater, althans niet in droge zomers: in het Verslag van het Werkkamp van de Nijmeegse Biologen Vereniging, gehouden op De Hamert, 26 juli tot 7 augustus 1965, beschrijft Dr. D. Teunissen, hoe het water in deze vennen stagneert dank zij de aanwezigheid van een leemveenlaag, die als bodem fungeert. Daaronder bevinden zich doorlatende grove rivierzanden, die afhankelijk van het seizoen boven of onder het grondwater liggen.

Het rapport van de Cultuurtechnische Dienst van september 1971 spreekt van een schijnspegel, die vooral 's zomers bij lage stand van het grondwater, aanzienlijk hoger kan liggen dan het eigenlijke grondwater.

M a a t r e g e l e n

Toch is de Plaatselijke Commissie van goede wil geweest ten opzichte van het behoud van het water in het reservaat. In het rapport van de Cultuurtechnische Dienst van september 1971, uitgebracht mede op verzoek van de Consulent voor Landschapsbouw van het Staatsbosbeheer, Ir. L. Hermens, wordt erkend dat de doelstelling t.a.v. de wateraanvoer naar de vennen niet is verwezenlijkt. Een van de factoren welke hebben bijgedragen tot het ontstaan van deze situatie is, dat de waterstand in de vennen afhankelijk is van de neerslag en het oppervlaktewater uit de omgeving en vooral van de aanvoer van overtollig landbouwwater van het bedrijf Holland; het rapport

erkent dat dit laatste door de aanleg van de lossing langs de toeristenweg is verstoord en niet voldoende opgevangen is door het plaatsen van een stuw in de zijtak van het Gelderns Kanaal; dat om de vennen van water te blijven voorzien moet gezocht worden naar een mogelijkheid om de waterafvoer van de gronden van het bedrijf Holland, die momenteel op de Molenbeek lozen, weer opnieuw te benutten ten behoeve van het natuureservaat, uiteraard zonder de grondwaterstand op deze landbouwgronden te verhogen. In het rapport wordt dan gemeld, hoe men, ter verbetering van de toestand, de westelijke berm-sloot van de toeristenweg verbonden heeft met de venlossing van het reservaat. Door verplaatsing van het overbodig geworden windmolentje van de zijtak van het Gelderns Kanaal naar het begin van de venlossing, wordt water, wanneer dit beschikbaar is, op de aanvoersloot uitgeslagen. „Hierdoor is het doel om het natuureservaat weer in oude functie te herstellen, volledig bereikt”. Aldus de slotzin van het rapport.

De functie van de twee thans aanwezige windmolentjes is dus duidelijk deze, het oppervlaktewater uit de buurt, vooral bij lage stand van het grondwater, omhoog te stuwen zodat het langs een bestaand kanalenstelsel tot op de leemveenlaag kan worden gebracht. Daar de leemveenlaag niet overal onbeschadigd is, bijv. omdat men in \pm 1910 getracht heeft een gedeelte van het ven met behulp van een stoomploeg te ontginnen, zal voortdurend aanvoer van water van elders nodig blijven; dus van water, dat na regen- of sneeuwval in het ontgonnen gebied, o.m. op het bedrijf Holland, ter beschikking komt. De huidige snelle afvoer van dit water naar de Molenbeek moet dus voor de waterstanden in het reservaat funeste gevolgen hebben.

Vanzelfsprekend zal deze vorm van wateraanvoer extra sterk schommelende waterstanden in het reservaat veroorzaken. Dat dit al lang zo is geweest bewijzen de bulten Stijve Zegge, *Carex hudsonii*, die juist in deze vennen een stoel hebben van bijna een meter hoogte, en daardoor karakteristiek zijn voor het landgoed De Hamert!

Het drooggevallen Herenven, na de hevige brand in het voorjaar 1972.

Bezorgdheid blijft

Helaas moeten wij de slotsom uit het rapport van de Cultuurtechnische Dienst als een wens beschouwen, en niet als een feit. Bij windstil weer werken de molentjes niet! Al het oppervlaktewater, zowel van het bedrijf Holland, als van de moerassige gronden ten zuiden daarvan, verdwijnt dan in de Molenbeek. Als het waait, maakt de molen slechts een klein gedeelte van dit water de venlossing in. Hoe een klein deel dit is, krijgt men te zien, wanneer men tijdens of na zware regenval de waterstroom in de Molenbeek vergelijkt met die in de venlossing. Kennelijk heeft de sectie Oecologie van de Faculteit van Wis-

kunde en Natuurwetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen dit ook gezien. Reeds op 11 mei 1971 stelden de heren Dr. D. Teunissen, Dr. H. C. J. Oomen en Drs. H. Strijbosch in een brief aan de stichting de plaatsing voor van een tweetal eenvoudige, verstelbare stuwen in de bermsloten aan beide zijden van de toeristenweg. Hierdoor zou experimenteel die waterhoogte kunnen worden bepaald, waarbij het bouwland nog geen last van water heeft, en de venlossing toch voldoende water ontvangt. Genoemde brief eindigt als volgt: Wij willen echter uw aandacht (en die van andere betrokken instanties) op deze zaak vestigen vóór de schade zo groot en onherstelbaar geworden is, dat men van ons

gaat verlangen, dat wij er ons maar bij neerleggen. De oecologische sectie van de Nijmeegse faculteit is er bijzonder op gesteld, dat het water in de vennen behouden blijft in verband met het reeds jaren lopende onderzoek naar de herpetofauna in dit gebied, dat door de afdeling, samen met studenten wordt uitgevoerd. Merkwaardig genoeg heeft de toevvoer van landbouwwater naar de oorspronkelijk oligotrofe vennen de voedselrijkdom van het venwater zodanig vermeerderd dat er thans een belangrijke populatie amfibieën wordt aangetroffen. Zoals bekend planten deze dieren zich voort in het water, maar leven overigens op het land, vaak ver van water verwijderd. In het bijzonder zijn de trekgewoonten van deze dieren op weg naar water, en weer terug, het onderwerp van de studie van de Nijmeegse natuurvorsers. Een definitief droogvallen van de vennen zou dit reeds jaren lopende en kostbare onderzoek ontijdig beëindigen.

V e r a n t w o o r d i n g

Vooraf om te verhoeden dat wij ons bij de nieuwe situatie neer moeten leggen, zoals door de Nijmeegse oecologen wordt gevreesd, is dit artikel geschreven. Het zou toch ook te gek zijn eerst met miljoenen uit de kas van de overheid een kostbaar natuurterrein te verwerven en dit te bestemmen tot een veilig reservaat, om enige jaren later met geld van dezelfde overheid de wetenschappelijke waarde van het reservaat aan te tasten door het waterpeil te verlagen ten behoeve van enige tientallen ha ontgonnen land van twijfelachtige kwaliteit.

Mogelijk zijn sommige details van deze studie voor gewone lezers niet erg interessant. Doch uit het relaas van deze Noordlimburgse geschiedenis valt een lering te trekken, die voor de particuliere natuurbescherming en die van de overheid van nut kan zijn, en wel deze: dat men toch vooral bijzonder voorzichtig dient te zijn met het ingrijpen in de waterhuishouding van een gebied, vooral wanneer het terreinen betreft, waarvan de waarde bepaald wordt juist door de aanwezigheid van water.

Hier in Limburg is deze voorzichtigheid niet voldoende in acht genomen: wij zijn pas ernstig gaan studeren toen de cultuurtechnische maatregelen reeds genomen waren, dus toen het onheil al was geschied. Elders hoede men zich voor herhaling: caveant consules.

De stichting Het Limburgs Landschap heeft een afwachtende houding aangenomen: men wil daar eerst zeker zijn niet met een normale periodieke droogte te doen te hebben alvorens op nieuwe maatregelen wordt aangedrongen. Intussen worden nu geregeld peilingen gedaan naar de hoogten van het grondwater en de waterspiegel in de beide vennen, ten einde over meer en betere gegevens te kunnen beschikken.

HET WORLD WILDLIFE FUND IN LIMBURG

Illustraties van Tomas Bewick (18e eeuw)

Door middel van de publiciteitsmedia worden wij tegenwoordig herhaaldelijk geattendeerd op de afschuwelijke gevolgen die de milieu-verontreiniging in de toekomst voor ons zal hebben. Als we horen over water- en luchtvervuiling, denken we aan fabrieksschoorstenen die hun kwalijk riekende rookkolommen uitbraken, aan de uitlaatgassen van onze vervoermiddelen, aan onvolgende verwerkte, giftige afvalstoffen van bedrijven, die op openbare vuilnisstortplaatsen en in de wateren worden gestort en geloosd, en soms ook nog met een beetje schuldig gevoel aan het sop van de moderne wasmiddelen, dat we dagelijks via onze eigen afvoerpijpen laten weglopen en dat ook ergens terecht komt waar het vissen-, insecten- of waterplantenleven kan vernietigen.

Bij het verslechteren van ons leefklimaat spelen echter nog een aantal andere factoren een rol, factoren die misschien in ons dagelijks bestaan niet zo in het oog springen, omdat we er bijna nooit aanschouwelijk mee geconfronteerd worden, maar die ons leefklimaat des te meer bedreigen, omdat ze zo massaal van om-

vang zijn en over de gehele wereld plaats vinden. Ik doel hier op de grootscheepse ontbossing, de enorme, vaak ondoordacht opgezette ontginningen, het mas-

saal droogleggen van moeras- en watergebieden, het ongelimiteerde gebruik van biociden. Op alle continenten wordt het natuurlijke milieu ontwricht, zoals onthutsend duidelijk blijkt uit het feit, dat vele diersoorten in korte tijd zijn uitgestorven en nog een

duizendtal andere soorten met de ondergang wordt bedreigd, omdat de mens de verblijfplaatsen of levensvoorwaarden voor deze mede-schepselen vernietigt in zijn jacht op materieel gewin. Het toekomstbeeld van onze wereld is dat van een lege woestijn zonder dieren, planten en bomen. Dit is geen waandenkbeeld, geen macabere fantasie, maar een bittere, afschuwelijke werkelijkheid, die wellicht heel wat dichterbij ligt dan men denkt en onze kleinkinderen al kan treffen.

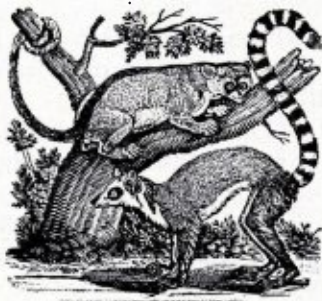
De klok staat op vijf voor twaalf. We zullen eindelijk de werkelijkheid onder ogen moeten zien, tot ons moeten laten doordringen wat er met onze wereld gebeurt, en elk onze bijdrage moeten leveren om datgene te behouden wat nog te redden valt. Natuurbescherming is niet langer een plaatselijke aangelegenheid, of een hobby van een aantal idealistische, welgestelde dagdromers, het is een zaak geworden van de hele mensheid, omdat ook de mens deel uitmaakt van de natuur en evenzeer gedoemd is ten onder te gaan als zijn leefklimaat vernietigd wordt.

Men zal zich natuurlijk afvragen waarom er dan van overheidswege niet meer aandacht geschonken wordt aan deze problematiek. Hier zijn waarschijnlijk meerdere oorzaken

voor aan te wijzen. Ten eerste zijn landsbestuurders meestal nuchtere, met beide benen in het heden staande economen, ingenieurs en juristen, en geen biologen en futurologen, die uit hoofde van hun beroep veel verder kijken dan vandaag en morgen. Ten tweede ontkomt geen enkele regering aan de invloed van de volksmentaliteit en het is kenmerkend voor de materialistische levensbeschouwing van onze tijd, dat men alleen kijkt naar de problemen van nu en de ogen sluit voor de toekomstige wereld waarin de volgende generatie zal moeten leven. De meesten van ons hebben alleen maar belangstelling voor vergankelijk bezit, voor momentane materiële welvaart. Daarom is de belangstelling voor het gees-

telijk leven tanende en bekommeren we ons ook niet om de wereld die we onze kinderen gaan nalaten. We zijn er nu wel aan gewend dat één of anderhalf procent van ons aller inkomen jaarlijks naar de ontwikkelingshulp gaat, maar we zouden luid protesteren als de regering de belastingdruk zou verzwaren om jaarlijks ook nog een procent van het nationale inkomen te gaan besteden aan de bescherming van onze eigen natuur. Ten derde zou een dergelijk project, opgenomen in het nationale uitgavenbeleid, alleen zin hebben als alle landen hetzelfde zouden doen. Net zo min als bij ons, is men hier in het buitenland aan toe. Deskundigen zien de noodzaak van een forse aanpak wel in, maar zo lang de grote massa er niet rijp voor is, kan men een dergelijk project politiek niet brengen. Het volgende moge dat nog eens duidelijk aantonen.

In 1948 werd te Fontainebleau de 'Internationale Unie voor Natuurbescherming' in het leven geroepen, in 1956 omgedoopt in 'Internationale Unie voor het Behoud van de Natuur en de Natuurlijke Hulpbronnen', kortweg IUCN genoemd. Deze Unie houdt zich bezig met allerlei onderzoekingen, geeft jonge staten (o.a. in Afrika) advies over het beheer van bodem, water, flora en fauna, is een gesprekscentrum voor allen die zich bezighouden met natuurbehoud en heeft al menigmaal de stoot gegeven tot initiatieven van grote betekenis. De Unie werd gesticht door vertegenwoordigers van een groot aantal regeringen en diverse organisaties. De

belangrijkste deskundigen ter wereld op het gebied van de natuurbescherming hebben er zitting in, en wetenschappelijk wordt dan ook zeer belangrijk werk gedaan. Echter: de geldmiddelen van de Unie zijn zo beperkt, dat men alleen tot een diagnose kan komen, maar geen therapie kan instellen. Toen de ontwikkeling ten kwade in de natuur gedurende de vijftiger jaren in zo'n stroomversnelling terecht kwam, dat het aanstaande bankroet van flora en fauna over de hele wereld zich duidelijk begon af te tekenen, kon de IUCN door geldgebrek nauwelijks ingrijpen en werd zo in haar activiteiten ernstig belemmerd. De regeringen die in de Unie vertegenwoordigd waren, kwamen niet de middelen aanbieden waarom men zat te springen. Op een vergadering van de IUCN te Morges (Zwitserland) werd in 1961 een manifest uitgegeven, waarin werd gezegd:

'Ten gevolge van gedachteloze en nutteloze vernietiging, vinden heden ten dage over de gehele wereld grote aantallen wilde schepselen de dood, of verliezen hun verblijfplaatsen. In naam van de vooruitgang der beschaving worden zij afgeschoten, of verdreven uit gebieden die bestemd zijn voor ontginning, of verdronken door nieuw aangelegde dammen, vergiftigd door chemische middelen, gedood door stropers uit winstbejag, of vernietigd ten gevolge van politieke beroeringen. Door deze zinloze menselijke activiteiten dreigen de zestiger jaren alle vorige perioden in de geschiedenis te overtreffen in het wegvagen van de levende natuur over de gehele wereld.'

Een zeer ernstig geluid. Een doodsklok over het bestaan van de mensheid. Maar een variété-artieste die haar enkel verstuikt, haalt gemakkelijker de redactionele kolommen dan de vermaarde geleerden die in het manifest concludeerden:

'Het zelfrespect van de mens en zijn natuurlijke erfdeel op deze wereld, zullen met beperkte of kortzichtige maatregelen niet behouden blijven.'

Het was duidelijk: van de regeringen viel weinig geldelijke steun te verwachten ten behoeve van de Unie die zij zelf in het leven hadden geroepen. Toch

kon de natuurbescherming in de wereld alleen een stevige basis krijgen als er voldoende fondsen waren. Die fondsen zouden dus bijeengebracht moeten worden door particulieren, en wel uit de gehele wereld.

Met dat doel werd in 1961 het World Wildlife Fund opgericht, een internationale organisatie met afdelingen in vele landen. Het WWF (in Nederland bekend onder de naam Wereld Natuur Fonds)

verzamelt de gelden, die bijeengebracht worden door particulieren, beheert deze gelden en keert ze uit via daartoe geschikte organisaties en personen voor het behoud van fauna, flora, bossen, landschappen, wateren, bodem en andere natuurlijke hulpbronnen op de wereld. Zij doet dit door middel van aankoop en beheer van land, onderzoek en inventarisatie, educatie op elk niveau, voorlichting en publiciteit, het coördineren van de inspanningen ten behoeve van het natuurbehoud, samenwerking met andere belanghebbende instanties en andere geëigende middelen.

Behalve het verstrekken van financiële hulp, is het uitoefenen van invloed bij de betreffende regeringen een belangrijk aspect bij het bevorderen van het natuurbehoud en dit wordt mogelijk gemaakt, omdat vele aanzienlijke personen deel uitmaken van het WWF en daarin zeer actief werkzaam zijn. We noemen in de eerste plaats Prins Bernhard, die niet alleen president is van de Nederlandse organisatie, maar ook het internationale hoofdbestuur presideert. Onder de voorzitters van de landelijke afdelingen vinden we Prins Philip (Engeland), Prins Antoine de Ligne (België), Prins Juan Carlos (Spanje), Groothertog Jan (Luxemburg), Sultan Hamengku Buwono (Indonesië), Kroonprins Harald (Noorwegen), Dr Karl Brunner (Zwitserland), Dr Ira N. Gabrielson (USA), Dr Abs (West Duitsland), Prof. Dr. Manfred von Mautner Markhof (Oostenrijk), Marchese Dott. Mario Incisa della Rocchetta (Italië), John Devlin (Canada), Dr Anton E. Rupert (Zuid Afrika), Luit. Kol. H. H. Maharadja Fatesinghrao

Gaekwad of Baroda (India), M. M. Ahmad (Pakistan), Omar Fontana (Brazilië), Dr Tadamichi Koga (Japan), Felipé Benavides (Peru) en Axel Axson Johnson (Zweden).

Het WWF strijdt voor het behoud van de levende natuur. Het behoeft nauwelijks een betoog, dat voor dat werk veel geld nodig is. Geld, om grote landaankopen te doen en zo in te grijpen ten gunste van het natuurbehoud. Geld voor omheining van wildparken, waarbinnen de laatste exemplaren van de vele uitstervende diersoorten bijeengebracht zijn. Geld, om opzichters van natuurreservaten te salarieren en uit te rusten met geschikte vervoermiddelen. Geld voor educatie en propaganda, nodig om de mensheid te doordringen van de noodzaak de natuur te behouden voor het nageslacht. Geld, om deskundigen naar de bedreigde gebieden te sturen, die moeten adviseren inzake de te nemen maatregelen.

In de 10 jaar van zijn bestaan heeft het WWF een bedrag van 20 miljoen gulden kunnen besteden aan meer dan 300 reddingsprojecten in 60 landen. Al deze gelden zijn bijeengebracht door grote en kleine giften van particulieren, die inzien dat onze natuur in nood verkeert en dat wij haar alleen kunnen behouden door een reddende organisatie als het WWF te steunen. Het WWF is uit grote nood geboren. Peter Scott, vice-president van het WWF, zei eens: „Zodra de mens de verbindingen met zijn oorspronkelijke natuurlijke wereld verbreekt, gaat het mis met hem. Een mens leeft niet van brood alleen.”

Als de mensheid zijn wereld wenst te behouden, zal zij offers moeten brengen en wie weinig missen kan, bedenke dat vele kleine bedragen ook een grote som kunnen vormen.

Twintig miljoen in 10 jaar tijd is een mooi resultaat en er is veel mee gedaan. Toch is het nog slechts een fractie van wat werkelijk nodig is. In het WWF projectenboek, ook wel Green Book genoemd, wer-

den na wetenschappelijke beoordeling door het IUCN al meer dan 700 projecten geregistreerd. De Nederlandse acties van 1971 waren vooral gericht op de redding van de orang-oetan op Sumatra de zgn. Goenoen Leuser-actie, waaraan vooral de jeugdleden van het Wereld Natuur Fonds, de World Wildlife Ran-

gers zeer veel hebben bijgedragen, de bescherming van de ijsberen bij de Noordpool en de redding van de nagenoeg verdwenen berggorilla in Oost Afrika. In voorgaande jaren waren het vooral de redding van de delta van de Guadalquivir in Zuid West Spanje ten behoeve van onze trekvogels, de Galapagos-eilanden en het natuurbehoud in Pakistan, die de Nederlandse aandacht kregen.

Kortom: het WWF heeft broodheren nodig in de vorm van donateurs. Men kan al donateur worden voor een minimum-bedrag van f 10,— per jaar. Donateur voor het leven wordt men voor een bedrag van tenminste f 500,— ineens. Met een gift van minimaal f 250,— kan men zelf bepalen aan welk natuurbeschermingsproject ter wereld, vermeld in het 'alarmboek' men het geld besteed wil zien. Donateurs ontvangen maandelijks gratis het Panda-Nieuws, een goed verzorgd en geïllustreerd blad dat informatie geeft over de projecten waaraan het WWF werkt. Nieuwe donateurs ontvangen een uitnodiging voor een bezoek aan de 'Hertentribune' in de Staatsbossen op de veluwe. Gelden, gestort ten behoeve van het WWF zijn *aftrekbaar voor de belastingen*, zijnde een bijdrage aan een instelling van algemeen cultureel belang. Van alle in Nederland verzamelde fondsen wordt een vierde deel besteed aan natuurbescherming in eigen land. Opgave als donateur doet men bij het landelijk secretariaat van het WWF, Woudenbergseweg 39 te Zeist, postgiro 44466.

Jongens en meisjes van 10 tot 18 jaar kunnen lid worden van de jongerenorganisatie van het WWF, (de World Wildlife Rangers, postbus 7000, Amsterdam, postgiro 201120) voor f 6,— per jaar en ont-

vangen tweemaandelijks het blad Tam-Tam.

In de 'winkeltjes' van het WWF kan men artikelen van zeer goede kwaliteit kopen, waarvan de winstmarge ten goede komt aan het fonds. We noemen o.a. badhanddoeken, ansichtkaarten, sleutelétui's, boekenleggers, wanddoeken, vilten speelgoeddiertjes, kinderslabjes, autostickers, kalenders, zilveren theelepels, brochures, stropdassen, etc.

Sinds kort heeft ook de provincie Limburg zijn eigen WWF-comité, dat zich bij deze presenteert en hoopt op het enthousiasme en de goedgeefsheid van de Limburgers. Het secretariaat ervan is gevestigd in Helden-dorp, op DENNENRODE en het telefoonnummer is 04760-2564. Voor meer informatie kan men zich tot dat adres wenden en men kan zich er ook opgeven als donateur of jeugdlid. Bovendien is op genoemd adres een 'winkeltje' van het WWF gevestigd. De andere Limburgse 'winkeltjes' zijn in Venlo (Mevrouw Faassen, Stalbergweg 348), in Heerlen (Mevrouw Otto, Molenberglaan 126), en in Maastricht (Mevrouw Dingemans, Champs Elyseesweg 25).

Het Comité Limburg van het WWF hoopt van gan-ser harte dat de medewerking van de Limburgse bevolking zo groot zal zijn, dat onze provincie in het tweede tiental jaren van het WWF-bestaan, een groot aandeel zal hebben in de landelijke activiteiten.

WORLD WILDLIFE FUND (Wereld Natuur Fonds), comité Limburg:

Dr J. J. M. L. Crombach, Slenaken.

Mr. E. M. van Leent, burgemeester van Swalmen.
(voorzitter)

Dr P. J. van Nieuwenhoven, Maastricht.
Mevrouw A. Otto-van Straalen, Heerlen.

Drs F. G. L. L. Schols, burgemeester van Venray.

Mr Stan Smeets, Weert.

Mevrouw T. Spaans-van der Bijl, Helden.
(secretaresse)

Dr J. M. van Susante, Venlo.

